

**БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ
НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ**

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЗВО «УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ
ОСВІТИ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою

**Білоцерківського інституту неперервної
професійної освіти**

«26» листопада 2024 року протокол № 8

Введено в дію наказом директорки

**Білоцерківського інституту неперервної
професійної освіти**

від 27 листопада 2024 року № 01-01/37-О.Д.

Директорка Вікторія СИДОРЕНКО

СИЛАБУС

навчальної дисципліни

«Психологія спілкування»

Шифр за ОП:	<u>ВК.3</u>
Галузь знань:	<u>05 Соціальні та поведінкові науки</u>
Спеціальність:	<u>053 Психологія</u>
Освітня програма:	Психологія
Рівень вищої освіти:	Другий (магістерський)
Рік навчання:	II, семестр 1
Вид дисципліни:	загальна підготовка, вибіркова
Форма навчання:	Заочна

РОЗГЛЯНУТО І СХВАЛЕНО

**на засіданні кафедри педагогіки,
психології та менеджменту**

**Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти
(протокол № 12 від «05» листопада 2024 р.)**

завідувач кафедри

Юлія Герасименко

Біла Церква 2024

1. Інформація про викладача

Прізвище, ім'я, по батькові:	Рибалка Валентин Васильович
Науковий ступінь (спеціальність):	доктор психологічних наук
Вчене звання (спеціальність):	Професор, почесний академік НАПН України
Посада:	професор кафедри педагогіки, психології та менеджменту Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти
ORCID:	https://orcid.org/0000-0002-8279-7468
Профіль:	https://scholar.google.com/citations?hl=ru&user=4H457jUAAAAJ
e-mail:	valentyn.rybalka@gmail.com
Контактний телефон:	+380978824580

2. Інформація про курс навчальної дисципліни

Кредити ЕКТС:	5
Лекції:	10
Лабораторні заняття:	—
Практичні заняття:	10
Самостійна робота :	130
Курсова робота:	—
Вид контролю:	Залік
Мова викладання:	Українська
Форма викладання:	дистанційна (з використанням ліцензійного сервісу Microsoft Teams платформи Office 365) (https://www.office.com/l)

3. Інформація про доступність в мережі

Профіль навчальної дисципліни	Вебресурс навчальної дисципліни в е-ресурсі навчальної групи на ліцензійному сервісі Microsoft Teams платформи Office 365
Репозитарій навчальної дисципліни	Доступ надається в індивідуальному Порядку
Консультації	Онлайн-консультації за попередньою домовленістю: (Viber: +380978824580) в робочі дні з 9.00 до 17.00

4. Перелік компетентностей і результатів навчання, що забезпечує навчальна дисципліна

Компетентності:

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК4. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК5. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

ЗК7. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК 9. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

СК4. Здатність здійснювати практичну діяльність (психодіагностичну, консультаційну, корегувальну, психотерапевтичну, тренінгову, реабілітаційну, духовно-психологічну, ресоціалізаційну, прогностичну тощо) з використанням науково верифікованих методів та технік.

СК6. Здатність ефективно взаємодіяти з колегами в моно- та мультидисциплінарних командах, співпрацювати з представниками інших споріднених професій, громадських організаціях з питань надання психологічної допомоги.

СК9. Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.

Програмні результати навчання, досягнення яких забезпечує навчальна дисципліна:

РН5. Робити психологічний прогноз щодо розвитку особистості, груп, організацій, презентувати власні способи розв'язання психологічних і проблем узагальнювати емпіричні дані, формулювати теоретичні висновки.

РН6. Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності.

РН7. Розробляти просвітницькі матеріали та освітні програми, впроваджувати їх; отримувати зворотній зв'язок, оцінювати якість, організовувати та реалізовувати освітню діяльність для різних категорій населення у сфері психології.

РН12. Здійснювати аналітичний пошук відповідної до сформульованої проблеми наукової інформації та оцінювати її за критеріями адекватності

5. Методи навчання

Навчання не залежно від форми викладання (очна чи дистанційна) передбачає використання словесних (лекція, розповідь, пояснення, бесіда), наочних (ілюстрація, демонстрація, спостереження) та практичних (практична робота, тренувальні і творчі вправи) методів навчання.

Під час лекційних занять використовуються презентації, які поєднують словесні та наочні методи навчання, що дає можливість здобувачам вищої освіти акумулювати знання.

Під час практичних занять застосовуються словесні та практичні методи навчання, які спрямовані на формування у здобувачів вищої освіти здібностей пізнання, а саме: дискусії, індивідуальна та командна форма роботи, кейси.

Самостійна робота базується на наочних та практичних методах навчання і направлена на самостійне оволодіння здобувачами вищої освіти знаннями за темами навчальної дисципліни.

6. Мета і завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни є оволодіння здобувачами освіти психологічними особливостями закономірностей, механізмів та феноменів спілкування в контексті суспільно-історичних і культурних умов розвитку суспільства.

Завданнями вивчення навчальної дисципліни є:

- формувати у здобувачів вищої освіти загальні та спеціальні компетентності;
- окреслити наукові підходи до теорій спілкування;
- розглянути закономірності, принципи, форми та засоби спілкування;
- надати психологічні особливості спілкування з різними категоріями осіб.

7. Міждисциплінарні зв'язки

Перелік дисциплін, вивчення яких має передувати навчальній дисципліні (пререквізити): Психологія організацій та управління персоналом Сучасні теорії соціальної психології. Психологія масової поведінки.

Перелік дисциплін, які мають вивчатися одночасно або безпосередньо після вивчення навчальної дисципліни (кореквізити): Основи професійного консультування. Психологія травмуючих ситуацій.

8. Зміст навчальної дисципліни

Тема 1. Поняття про спілкування та його структуру

Поняття про спілкування. Спілкування як необхідна умова життєдіяльності особистості.

Взаємозв'язок спілкування та діяльності. Спілкування як необхідна

сторона діяльності. Спілкування як самостійний вид діяльності.

Поняття про структуру спілкування. Основні сторони процесу спілкування: комунікативна, інтерактивна та перцептивна сторона. Взаємодія та доповнення основних сторін спілкування.

Види спілкування. Монологічне й діалогічне спілкування. Різновиди монологічного спілкування: імперативне й маніпулятивне. Принципи діалогічного спілкування.

Тема 2. Комунікативна функція спілкування

Спілкування як обмін інформацією (уявленнями, ідеями, інтересами, настроями, почуттями, установками тощо).

Специфіка обміну інформації між людьми: активність учасників комунікації, вплив їх один на одного, наявність єдиної системи кодування та виникнення комунікативних бар'єрів.

Поняття про комунікативні бар'єри. Об'єктивні та суб'єктивні причини виникнення комунікативних бар'єрів. Основні умови подолання та попередження комунікативних бар'єрів.

Вербальна комунікація. Говоріння та слухання як основні компоненти вербальної комунікації. Зворотний зв'язок як засіб індивідуального розвитку. Умови здійснення зворотного зв'язку. Активне слухання та його рівні. Рефлексивне й нерефлексивне слухання.

Невербальна комунікація. Основні форми невербальної комунікації: кінесіка (жести, міміка, пантоміміка), паралінгвістика (якість голосу, діапазон, тональність), проксемика (просторова та часова організація спілкування). Основні функції невербальної комунікації (посилення дії вербальної комунікації, допомога у виявленні намірів учасників комунікації тощо).

Взаємодія вербальної та невербальної комунікації

Тема 3. Інтерактивна функція спілкування

Спілкування як взаємодія. Відмінності між комунікацією (обмін інформацією) та взаємодією (обмін діями). Різні підходи до описання структури взаємодії.

Основні типи взаємодії: співробітництво і суперництво. Конфліктна взаємодія. Основні стратегії поведінки в конфлікті: уникнення, пристосування, суперництво, компроміс, співробітництво. Технологія управління конфліктами. Асертивність як впевнений вияв думок і почуттів.

Взаємодія як організація спільної діяльності. Основні форми організації спільної діяльності: спільно-індивідуальна, спільно-послідовна та спільно-взаємодіюча діяльність (кожний учасник при виконанні спільного завдання взаємодіє з рештою учасників). Особливості взаємодії при різних типах спільної діяльності. Спільне прийняття рішення як важлива характеристика ситуації взаємодії.

Тема 4. Перцептивна функція спілкування

Спілкування як сприйняття людьми один одного. Основні складові сприйняття іншої людини: сприйняття її зовнішніх ознак, їх співвіднесення з особистісними характеристиками суб'єкта, який сприймає, інтерпретація на цій основі вчинків іншої людини.

Основні механізми пізнання та розуміння у процесі спілкування: ідентифікація, емпатія, рефлексія. Взаємозв'язок ідентифікації, емпатії та рефлексії.

Інтерпретація поведінки іншої людини як складова частина сприйняття. Роль атрибуції в міжособистісній перцепції. Каузальна атрибуція як механізм приписування.

Аналіз процесу міжособистісного сприйняття. Ефекти: «ореола», першості та новизни; стереотипізації. Проблема точності міжособистісної перцепції.

Атракція як соціально-психологічний феномен. Фактори, що впливають на виникнення атракції: подібність характеристик суб'єкта та об'єкта сприйняття; близькість спілкування, частота зустрічей тощо.

Тема 5. Комунікативна компетентність

Поняття комунікативної компетентності. Компетентність у здійсненні перцептивної, комунікативної та інтерактивної функцій спілкування; компетентність у реалізації суб'єкт-суб'єктної взаємодії з партнерами по спілкуванню.

Структура комунікативної компетентності: пізнавальний, поведінковий та емоційний компоненти. Визначальне значення комунікативної компетентності для професій типу «людина-людина».

Компетентність у спілкуванні і її розвиток за допомогою соціально-психологічного тренінгу. Елементи тренінгу спілкування (комунікативні, інтерактивні, перцептивні). Різноманіття форм тренінгу: тренінг партнерського спілкування, тренінг сенситивності, тренінг ділового спілкування, тренінг спілкування в багаточисленній групі. Тренінги підвищення загальної життєвої компетентності: тренінги оформлення зворотного зв'язку (тренінг на розвиток активного слухання; тренінг на розвиток знання невербальних засобів спілкування); рольові тренінги (тренінг спілкування в різних ситуаціях; тренінг розв'язування конфліктів)

9. Структура курсу та форма контролю знань

	Вид занять	Тема заняття або завдання на самостійну роботу	Кількість				Балів (max)
			Годин				
			лк.	лаб.	пр.	СР	
	Лекція 1	Поняття про спілкування та його структуру.	2				2
	Практичне заняття	Структура спілкування.			2		10
	Самостійна робота	Види спілкування.				26	8
	Лекція 2	Комунікативна функція спілкування.	2				2
	Практичне заняття	Комунікативні бар'єри.			2		10
	Самостійна робота	Вербальна та невербальна комунікація.				26	8
	Лекція 3	Інтерактивна функція спілкування.	2				2
	Практичне заняття	Стратегії спілкування в конфлікті.			2		10
	Самостійна робота	Спілкування при різних типах взаємодії.				26	8
	Лекція 4	Перцептивна функція спілкування.	2				2
	Практичне заняття	Механізми пізнання у процесі спілкування.			2		10
	Самостійна робота	Ефекти міжособистісного сприйняття.				26	8
	Лекція 5	Комунікативна компетентність	2				2
	Практичне заняття	Структура комунікативної компетентності.			2		10
	Самостійна робота	Розвиток комунікативної компетентності.				26	8
Всього за змістовний модуль 1 – 150 год.			10	-	10	130	100
Залік							25
Всього з навчальної дисципліни – 150 год.							

10. Практичні / семінарські заняття, лабораторні роботи

№ з/п	Назва практичної роботи	Кількість годин	
		Денна	Заочна
1.	Структура спілкування	–	2
2.	Комунікативні бар'єри.	–	2
3.	Стратегії спілкування в конфлікті	–	2
4.	Механізми пізнання у процесі спілкування	–	2
5.	Структура комунікативної компетентності	-	2

Поточний контроль – протягом кожного практичного заняття (до 10 балів).

Контроль самостійної роботи – протягом кожного заняття (СР 1 – 8 балів, СР 2 – 8 балів, СР 3 – 8 балів, СР 4 – 8 балів, СР 5 – 8 балів).

Підсумковий контроль – залік (25 балів).

11. Політика курсу навчальної дисципліни

Політика щодо відвідування. Відвідування лекцій та практичних занять є обов’язковим. За відвідування 1 лекції / 1 практичного заняття нараховується 1 бал. За об’єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись дистанційно із погодженням викладача, у цьому випадку за відвідування лекційних та практичних занять бали нараховуються за результатами тестування по темі лекції / практичного заняття.

Політика щодо дедлайнів та перескладання. Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (практичне заняття – 2 бали; самостійна робота – 3 бали). Перескладання заліку відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування).

Політика щодо академічної доброчесності. Усі письмові роботи перевіряються на наявність плагіату і допускаються до захисту за відсутності плагіату. Кожен повинен надати особисто підписану електронну довідку (скріншот) про відсутність плагіату в письмових роботах та заліковій роботі, інакше вони можуть не зарахуватись. Списування під час підсумкового заліку заборонене (в т.ч. із використанням мобільних пристроїв). За плагіат та некоректну поведінку, у тому числі запізнення) знімаються штрафні бали. За плагіат – 25 балів; некоректну поведінку від 0,2 балів до 5 балів включно.

Політика щодо визнання та зарахування результатів неформальної освіти. Додаткові бали можна набрати (до 50 балів) за проходження сертифікаційних онлайн-курсів (не менше 60 годин) та отримання відповідного сертифікату про їх успішне завершення.

12. Система оцінювання навчальних досягнень

Навчальна дисципліна оцінюється за 100-бальною шкалою за видами навчальної діяльності.

Види робіт	Максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	10
Участь у практичних заняттях (виступи, проблемні ситуації)	50
Самостійна робота (аналіз інформаційних джерел, опрацювання спеціальної літератури, виконання індивідуально-дослідницьких завдань)	40
Залік	25
Сума балів за усіма видами робіт	125

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	Добре
82 – 89	B	
74 – 81	C	
64 – 73	D	задовільно
60 – 63	E	
35 – 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Рекомендована література

Основна:

1. Засєкіна Л. В., Пастрик Т.В. Основи психології та міжособове спілкування : навч. посіб. 2-е вид. Київ : ВСВ «Медицина», 2021. 216 с.
2. Зливков В. Л., Лукомська С. О. Психологія спілкування педагога: інтегративний підхід: навчальний посібник; 2 видання: розширене та доповнене. Київ-Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2020. 353 с.
3. Кайдалова Л. Г., Пляка Л. В., Альохіна Н.В., Шаповалова В. С. Психологія спілкування : навчальний посібник. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків : НФаУ, 2021. 140 с.

4. Курова А.В. Психологія спілкування: навчально-методичний посібник для здобувачів вищої освіти. Одеса: Фенікс, 2020. 79 с.

5. Періг І.М. Психологія спілкування : метод. посібн. для практичних занять для студентів денної та заочної форм навчання спеціальності «Психологія». Тернопіль : ТНТУ імені Івана Пулюя, 2021. 29 с.

6. Рибалка В. В. Психологічна допомога особистості, постраждалої в умовах воєнного стану // Актуальні проблеми психології розвитку особистості: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (12-15 травня 2023 року). Київ : Український державний університет імені Михайла Драгоманова, 2023. 133 с. С. 40-43 [Електронне видання]. 0,2 др. арк. Режим доступу: <https://doi.org/10.31392/UDU-MKPF-p2023>

7. Рибалка В.В. Психолого-педагогічний супровід діяльності педагогічних працівників з надання допомоги постраждалим під час війни // Актуальні проблеми психолого-педагогічного супроводу та розвитку суб'єктів спортивної діяльності: Матеріали VI Всеукраїнської наукової електронної конференції (м. Київ, 26 жовтня 2023 р., Україна). Національний університет фізичного виховання і спорту / Відповід. ред. Т. М. Будгакова, Київ, 2023. 145 с. С. 130-133. 0,2 др. арк.

8. Рибалка В.В. Психологічний супровід професійної діяльності педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти в умовах воєнного стану: електронний навчальний курс. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 2024. 28 с.

9. Рибалка В.В. Психологічні умови відновлення якості професійної діяльності та властивостей особистості педагогічних працівників, постраждалих від стресів війни». *Тенденції забезпечення якості: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції / Міжнародний гуманітарний дослідницький центр (Дніпро, 23 червня 2024 р).* Research Europe, 2024. С. 27-31.

10. Рибалка В.В. Феномен особистості в умовах опосередкування її діяльності та розвитку сучасними «штучними» технологіями. *Киберпсихологія в інформаційному суспільстві: підтримка, навчання, розвиток: зб. матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції на платформі Фейсбук. Київ, 15.10.2024-15.11.2024 р.* [Електронне видання]. Режим доступу: <https://www.newlearning.org.ua/content/opublikovano-materialy-ii-vseukrayinskoyi-naukovo-praktychnoyi-internet-konferenciyi>

11. Рибалка В.В. Феноменологія розвитку обдарованої особистості в умовах опосередкування сучасними «штучними» технологіями. *Обдаровані*

діти – скарб нації ! : матеріали V Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції (Київ, 23-29 серпня 2024 року). Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України. 2024. С. 1233-1242.

12. Тимофієва М.П., Борисюк А.С., Павлюк О.І. Психологія спілкування: навч.-метод. посіб. для студентів вищ. мед. закл. освіти України. Чернівці : БДМУ, 2020. 99 с.

Додаткова:

1. Волошина В.В., Ставицька С. О. Соціальна психологія: практикум. Навчальний посібник для ВНЗ. Київ : Каравела, 2020. 320с.

2. Даценко О.А. Основи соціальної психології: навчально-методичний посібник. Кривий Ріг, 2022. 143 с.

3. Кудерміна О.І., Казміренко Л.І., Власенко С.Б. Соціальна психологія: навчальний посібник. Київ: НАВС, 2020. 212 с.

4. Поліщук В.М. Соціальна психологія (програмні основи, змістові модулі, інформаційне забезпечення). Суми : Університетська книга, 2021. 217 с.

5. Слюсаревський М.М., Хазратова Н.В. Соціальна психологія. Львів: Львівська політехніка, 2020. 352 с.

6. Ставицька С.О., Отич Д.Д. Соціальна психологія: навчальний посібник. Київ : Каравела, 2021. 330 с.

7. Сурякова М.В., Панфілова Г. Б., Скляньська О. В. Соціальна психологія (з основами соціально-психологічного тренінгу): навч. посібник: Дніпро: Середняк Т. К., 2021. 150 с.

Інформаційні ресурси:

1. Бібліотека Інституту соціальної та політичної психології НАПН України: <http://ispp.org.ua/biblioteka.htm>
2. Бібліотека психологічної літератури: <http://psylib.kiev.ua/>
3. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського: <http://www.nbuv.gov.ua/>
4. Наукова бібліотека національного педагогічного університету ім.М.П.Драгоманова: <http://hklib.npu.edu.ua/>
5. Портал професійних психологів України «У психолога»: <http://upsihologa.com.ua/>
6. Психологічна бібліотека Псі-фактор: <http://psyfactor.org>
7. Українські підручники он-лайн: <http://pidruchniki.ws/>